

Muguraș CONSTANTINESCU
Daniel DEJICA, Titela VÎLCEANU
coordonatori

O ISTORIE
A TRADUCERILOR
ÎN LIMBA ROMÂNĂ
în secolul al XX-lea

ITLR

Volumul II

Preambul
Angela MARTIN

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

București, 2022

Copyright © Editura Academiei Române, 2022
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate editurii.

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE
Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5
050711, București, România
Tel.: 4021-318 81 46, 4021-318 81 06
Fax: 4021-318 24 44
E-mail: edacad@ear.ro
Adresa web: www.ear.ro

Referenți: prof. univ. dr. Gabriela PANĂ DINDELEGAN,
membru corespondent al Academiei Române
prof. univ. dr. Alexandru CĂLINESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**O istorie a traducerilor în limba română în secolul al XX-lea / coord.: Muguraș
Constantinescu, Daniel Dejica, Titela Vilceanu. - București : Editura Academiei
Române, 2021 -**

vol.

ISBN 978-973-27-3685-2

**Vol. 2. : O istorie a traducerilor în limba română în secolul al XX-lea :
ITLR. - 2022. - Conține bibliografie. - Index. - ISBN 978-973-27-3693-7**

I. Constantinescu, Muguraș (coord.)

II. Dejica, Daniel (coord.)

III. Vilceanu, Titela (coord.)

IV. Martin, Mircea (pref.)

811.135.1

Volum elaborat în cadrul proiectului „**O istorie a traducerilor în limba română – ITLR secolul al XX-lea – domenii literare și nonliterare**”, finanțat din Fondul pentru Situații Speciale (FSS), conform O.M.E. nr. 3322/2021, <https://itlr.usv.ro/>

Proiect desfășurat în cadrul Centrului de Cercetări Inter Literare, Facultatea de Litere și Științe ale Comunicării, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Coordonatori proiect:

Prof. univ. dr. Muguraș CONSTANTINESCU, prof. univ. dr. Rodica NAGY
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Redactor: Mădălina-Oana MIHĂILĂ

Tehnoredactor: Mariana MOCANU

Coperta: Ana CONSTANTINESCU

Bun de tipar: 29.12.2022. Format: 17 × 24 cm

Coli de tipar: 135

C.Z. pentru biblioteci mari: 811.135.1'25"15-19"

C.Z. pentru biblioteci mici: 81'25

CUPRINS

LISTA AUTORILOR.....	21
INTRODUCERE – Prezentarea volumului II (<i>Muguraș Constantinescu, Rodica Nagy, Titela Vilceanu, Daniel Dejica</i>).....	27
PREAMBUL – Traducerea, ca și literatura, se află în noi (<i>Angela Martin</i>)	31
MULȚUMIRI (<i>Muguraș Constantinescu, Rodica Nagy, Titela Vilceanu, Daniel Dejica</i>)	35
ABREVIERI ȘI CONVENȚII	37

Capitolul I

PROZA FICTIONALĂ	39
Introducere (<i>Dana Percec</i>).....	41
Proza de expresie engleză	45
Charles Dickens tradus în România secolului al XX-lea (<i>Oana Ursu</i>).....	45
Proza lui Edgar Allan Poe (<i>Daniela Hăisan</i>)	49
Faulkner în traducere. Câteva note asupra traducerii și retraducerii <i>Cătușului</i> (<i>Dana Bădulescu</i>)	52
Literatura irlandeză: <i>Vicarul din Wakefield</i> (<i>Raluca-Ștefania Pelin</i>).....	62
Muriel Spark: <i>Domnișoara Brodie în floarea vârstei</i> (1975, 2007) / <i>Cei mai frumoși ani</i> (2006) (<i>Alexandra-Maria Vrînceanu</i>).....	66
Literatura canadiană anglofonă în România (<i>Ana Magdalena Petraru</i>)	72
Traducerea romanului galez în România secolului al XX-lea (<i>Oana Ursu</i>)	82
Proza de expresie franceză	92
Scurtă cronologie a traducerilor din Proust în limba română (<i>Muguraș Constantinescu</i>)	92
Capodoperele – repere în cultura primitoare: <i>Madame Bovary</i> de Flaubert (<i>Muguraș Constantinescu</i>)	97
Foileton și traducere fragmentară în periodice (<i>Muguraș Constantinescu</i>)	101

Traducerea romanului francez în perioada comunistă (<i>Valentina Rădulescu, Alina Pelea, Andreea Bugiac</i>).....	107
Traducerea Noului Roman francez (<i>Valentina Rădulescu</i>).....	110
Literatura belgiană francofonă (<i>Andrei Lazar, Ileana Neli Eiben</i>)	117
Marguerite Yourcenar sau vocile istoriei (<i>Andrei Lazar</i>)	135
Romanul canadian francofon (<i>Corina Dimitriu-Panăitescu</i>)	138
Literatura elvețiană de limbă franceză (<i>Marina Mureșanu Ionescu,</i> <i>Brândușa-Petronela Ionescu</i>)	150
Literatura francofonă din Maghreb și Liban (<i>Sergiu Zăgan</i>).....	162
Literaturi romanice	164
Traducători de proză italiană (<i>Oana Sălișteanu</i>)	164
Traduceri românești ale prozei de ficțiune spaniole (<i>Lavinia</i> <i>Seiciuc, Alina-Viorela Prelipcean</i>)	168
Un „caftan” pentru Don Quijote (<i>Victor Ivanovici</i>).....	184
Receptarea prin traduceri a literaturii latino-americane în România (<i>Ilinca Ilian</i>)	190
Literatura portugheză (<i>Veronica Manole</i>).....	204
Literatura braziliană în traducere (<i>Veronica Manole</i>)	210
Proza de expresie germană	214
Traducerea romanului german 1900–1990 (<i>Maria Sass, Ovio Olaru</i>)	214
Proza ficțională austriacă (<i>Maria Irod</i>)	225
Proza scandinavă	293
Literatura norvegiană în traducere (<i>Sanda Tomescu Baciu,</i> <i>Roxana-Ema Dreve, Raluca-Daniela Duinea, Paul-Daniel Golban,</i> <i>Diana Lățug, Ioana-Andreea Mureșan, Raluca Pop</i>)	293
Literatura suedeză în traducere (<i>Dorina Brândușa Landén,</i> <i>Roxana-Ema Dreve, Paul-Daniel Golban</i>).....	322
Literatura daneză în traducere (<i>Flavia Teoc</i>)	339
Literatura islandeză în traducere (<i>Paul Daniel Golban</i>).....	342
Literaturi slave	347
Proza ficțională rusă în traduceri în limba română (<i>Ludmila Bejenaru, Leonte Ivanov, Natașa Manole, Marina Vraciu</i>).....	347
Traduceri din literatura ucraineană din secolul al XX-lea (Proză) (<i>Mihaela Herbil</i>).....	357
Proza polonă în transpunere românească (1900–2020) (<i>Marina Ilie</i>).....	359
Literatura cehă în traducere românească (<i>Sorin Paliga</i>)	368
Receptarea prin traduceri a literaturii sârbe în România în secolul al XX-lea (<i>Octavia Nedelcu</i>).....	370

Literatura croată în traducere (<i>Petru Hațegan</i>).....	378
Despre traducerile din literatura bulgară în limba română (<i>Sorin Cazacu, Gabriel Nedelea</i>).....	390
Literaturi din spațiul ex-sovietic: autori, opere, traducători (<i>Ludmila Bejenaru</i>)	398
Proza europeană	410
O scurtă istorie a traducerilor românești din proza neogrecă a secolului al XX-lea (<i>Evanthia Papaefthymiou, Pavlos Vasileiadis</i>).....	410
Literatura turcă în traducere (<i>Luminița Munteanu</i>).....	415
Traduceri românești de romane din literatura maghiară (<i>Aliz Farkas, Enikő Pal, Ingrid Tomonicska</i>).....	422
Proza din afara spațiului european	429
Dincolo de Europa, dincolo de europocentrism – literatura japoneză (<i>Rodica Frențiu, Oana-Maria Bîrlea, Ioana Ruxandra Toșu, Ioana-Ciliana Tudorică</i>)	429
Literatura chineză în traducere (<i>Ioana Bojovschi</i>).....	442
Despre traducerea literaturii coreene în limba română (<i>Oana Cogeanu-Haraga</i>).....	446
Exempla	451
Portret al traducătorului în atelier – Emanoil Marcu (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	451
Angela Martin (<i>Veronica Manole</i>).....	456
Bibliografie selectivă	459

Capitolul II

PROZA NONFICTIONALĂ	483
Introducere (<i>Andi Sâsâiac</i>).....	485
Versiuni românești ale textelor testimoniale despre Holocaust (<i>Irina Devderea</i>).....	487
Proza nonfictțională neolenă (<i>Margareta Sfirschi-Lăudat</i>)	502
Literatura latină	521
Aurelius Augustinus, <i>Confessiones</i> (<i>Carmen Fenechiu</i>)	521
Caius Iulius Caesar, <i>Commentarii De Bello Gallico</i> (<i>Carmen Fenechiu</i>)	526
Marcus Tullius Cicero, <i>Epistulae ad Atticum</i> (<i>Carmen Fenechiu</i>)	531
Literatura italiană	534
Biografii (<i>Otilia-Ștefania Damian</i>).....	534
Autobiografii (<i>Otilia-Ștefania Damian</i>)	539

Jurnale (<i>Otilia-Ștefania Damian</i>).....	546
Memorialistică. Traduceri din literatura italiană (<i>Otilia-Ștefania Damian</i>)	551
Eseuri și câteva monografii (<i>Otilia-Ștefania Damian</i>)	555
Correspondență (<i>Otilia-Ștefania Damian</i>)	563
Literatura franceză și francofonă	573
Traduceri din limba franceză ale eseurilor redactate în secolele anterioare. O perspectivă de ansamblu (<i>Andreea Bugiac</i>)	573
De la Cardinalul de Retz la Charles de Gaulle: o perspectivă de ansamblu asupra traducerilor în limba română a memorialisticii franceze (<i>Andreea Bugiac</i>)	583
Traducerea în limba română a <i>Jurnalului</i> lui André Gide (<i>Costina Creiță</i>).....	600
Traducerea operelor biografice din limba franceză (<i>Andrei Lazar</i>).....	603
Biografia lui Guy de Maupassant (<i>Alexandra Dulău</i>).....	609
Marguerite Yourcenar: eseuri și memorii (<i>Anamaria Lupan</i>).....	611
Literatura spaniolă	614
Miguel de Unamuno y Jugo (<i>Alina-Lucia Nemeș</i>).....	614
Literatura engleză și americană	616
(Auto)biografia (<i>Andi Sâsâiac</i>).....	616
Memorii (<i>Andi Sâsâiac</i>).....	621
Jurnal (<i>Andi Sâsâiac</i>)	626
Correspondență (<i>Andi Sâsâiac</i>)	628
Literatura rusă	631
Memorii, jurnale (<i>Leonte Ivanov, Marina Vraciu, Natașa Manole</i>)	631
Eseistica (<i>Leonte Ivanov, Marina Vraciu, Natașa Manole</i>).....	636
Correspondență (<i>Leonte Ivanov, Marina Vraciu, Natașa Manole</i>).....	639
Literatura poloneză	641
Traducerile de opere nonficionale din limba polonă (<i>Ioana Diaconu-Mureșan</i>).....	641
Bibliografie selectivă	645

Capitolul III

ALTE GENURI	667
Introducere (<i>Lucia Vișinescu, Mihaela Gabriela Stănică</i>).....	669
Literatura de anticipație	673
Autori francezi. Traduceri în limba română (<i>Lucia Vișinescu,</i> <i>Mihaela Gabriela Stănică</i>).....	673

Literatura fantastică	681
Literatura fantastică. Traduceri în limba română (<i>Gheorghe Glodeanu</i>)	681
Proza fantastică a lui Guy de Maupassant. Traduceri în limba română (<i>Alexandra Viorica Dulău</i>).....	701
Literatură detectivistică și de spionaj	708
Autori francezi (<i>Lucia Vișinescu</i>).....	708
Simenon, traduceri vechi și noi (<i>Simona-Aida Manolache</i>).....	718
Traduceri din literatura polițistă. Autori de limbă spaniolă (<i>Mioara Angheluță</i>)	730
Literatura feministă	741
Traduceri din literatura feministă franceză (<i>Simona Necula,</i> <i>Mihaela Gabriela Stănică</i>).....	741
Literatură de călătorie	754
Călători străini în România. Călători englezi și americani în România (<i>Carmen Andraș, Andi Sâsâiac</i>).....	754
Literatura de călătorie în limba engleză. Călătorii în afara spațiului geografic și cultural românesc (<i>Andi Sâsâiac</i>).....	765
Relatările de călătorie ale lui Guy de Maupassant (<i>Alexandra Viorica Dulău</i>)	775
Traduceri din literatura italiană de călătorie și reportaj (<i>Otilia-Ștefania Damian</i>)	776
Literatura portugheză de călătorie (<i>Veronica Manole</i>)	784
Literatura rusă de călătorie (<i>Marina Vraciu, Leonte Ivanov,</i> <i>Natașa Manole</i>).....	785
Literatura de călătorie în Nord. Autori suedezi, danezi și estonieni (<i>Raluca-Daniela Duinea, Roxana-Ema Dreve</i>).....	787
Jurnale de călătorie. Autori norvegieni (<i>Crina Leon</i>)	792
Literatura de călătorie. Traduceri din limba polonă (<i>Ioana Diaconu-Mureșan</i>).....	793
Literatura maghiară de călătorie (<i>Tímea Berki</i>).....	795
Bibliografie selectivă	799

Capitolul IV

TEATRU	817
În apărarea și ilustrarea traducerii și a traducătorului de text pentru scenă (<i>Diana Nechit</i>)	819
Profilul special al traducerilor pentru scenă (<i>Mihai Draganovici</i>).....	825

Despre erorile perpetuate în traducerile românești	
ale lui Shakespeare (<i>George Volceanov</i>).....	831
Luigi Pirandello (<i>Corina Bozedeana</i>)	857
Teatrul pentru public tânăr / teatru pentru copii / teatru școlar	
(<i>Diana Nechit</i>)	862
Bibliografie selectivă	867

Capitolul V

LITERATURA PENTRU COPII	869
Introducere (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi, Daniela Hăisan</i>)	871
Practici traductive: prelucrări, adaptări, traduceri	875
Autori britanici	875
Daniel Defoe (<i>Daniela Hăisan</i>)	875
Jonathan Swift (<i>Amelia Precup</i>)	880
Walter Scott (<i>Daniela Hăisan</i>)	887
Charles Dickens (<i>Daniela Hăisan</i>)	889
Autori americani	900
Herman Melville (<i>Daniela Hăisan</i>).....	900
Autori francezi	901
Victor Hugo (<i>Cosmina Calancea, Corina Iftimia</i>).....	901
Jules Verne (<i>Zamfira Lauric-Cernăuțan</i>)	903
Autori spanioli	908
Miguel de Cervantes (<i>Alina-Viorela Prelipcean, Lavinia Seiciuc</i>)	908
Basme, legende, mituri	909
Basme, legende, mituri: traduceri din perioada 1900–1944	
(<i>Alina Pelea</i>).....	909
Basme, legende, mituri: traduceri din perioada 1945–1989	
(<i>Ilinca Ilian</i>)	915
Basme, legende, mituri: traduceri din perioada 1990–2000	
(<i>Alina Pelea</i>).....	930
Basme norvegiene	933
Peter Christen Asbjornsen și Jorgen Moe (<i>Ioana Mureșan</i>)	933
Basme daneze	935
Hans Christian Andersen (<i>Raluca-Daniela Răduț-Duinea</i>).....	935
Basme germane	938
Frații Grimm (<i>Anita-Andreea Széll</i>)	938
Wilhelm Hauff (<i>Daniela Hăisan</i>)	942

Basme și legende britanice	944
Joseph Jacobs (<i>Daniela Hăisan</i>)	944
Oscar Wilde (<i>Daniela Hăisan</i>)	945
Legende despre Robin Hood (<i>Daniela Hăisan</i>)	956
Basme și legende franceze	958
Basmul cult, povestea de autor: traduceri din literatura franceză (<i>Alina Pelea</i>).....	958
Charles Perrault (<i>Ionela Gabriela Flutur</i>)	963
Basme și legende belgiene	965
Charles de Coster și legenda lui Ulenspiegel (<i>Maria Mățel-Boatcă</i>).....	965
Basme hispanice (<i>Alina-Viorela Prelipcean, Lavinia Seiciuc</i>)	970
Proza (roman, povestiri, alte genuri)	971
Autori norvegieni	971
Thorbjorn Egner (<i>Raluca-Daniela Răduț-Duinea</i>).....	971
Romanul norvegian pentru adolescenți. Jostein Gaarder. Lars Saabye Christensen (<i>Crina Leon</i>)	972
Autori danezi	975
Pipaluk Freuchen (<i>Dorina Brândușa Landén</i>)	975
Autori suedezi	977
Selma Lagerlöf (<i>Roxana-Ema Dreve, Raluca Pop</i>).....	977
Astrid Lindgren (<i>Roxana-Ema Dreve, Raluca Pop</i>).....	979
Autori germani	982
Michael Ende (<i>Mihai Crudu</i>).....	982
Karl May și Erich Kästner (<i>Anita-Andreea Széll</i>)	988
Autori elvețieni	996
Johanna Spyri (<i>Mihai Draganovici</i>).....	996
Autori britanici	999
Anna Sewell (<i>Daniela Hăisan</i>).....	999
Lewis Carroll (<i>Mihaela Cernăuți-Gorodețchi</i>).....	1000
Patru autori scoțieni din generația 1850–1860: R. L. Stevenson, Kenneth Grahame, J. M. Barrie, A. C. Doyle (<i>Daniela Hăisan</i>)	1004
Rudyard Kipling (<i>Daniela Hăisan</i>).....	1011
A. A. Milne (<i>Andreea-Maria Popescu</i>).....	1020
J. R. R. Tolkien (<i>Andreea-Maria Popescu</i>)	1024
Dodie Smith (<i>Daniela Hăisan</i>).....	1029
C. S. Lewis (<i>Rodica Albu</i>).....	1030
P. L. Travers (<i>Daniela Hăisan</i>).....	1033
Roald Dahl (<i>Mădălina Ștefănescu</i>).....	1035

Autori americani	1037
James Fenimore Cooper (<i>Daniela Hăisan</i>).....	1037
Louisa May Alcott (<i>Daniela Hăisan</i>)	1039
Mark Twain (<i>Cristina Chifane</i>).....	1040
Frances Hodgson Burnett (<i>Daniela Hăisan</i>)	1045
Frank L. Baum (<i>Cristina Chifane</i>)	1048
Jack London (<i>Cristina Chifane</i>)	1050
Harriet Beecher-Stowe (<i>Daniela Hăisan</i>)	1056
Autori francezi	1057
Hector Malot (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi</i>).....	1057
Alphonse Daudet (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi, Ana-Maria Munteanu</i>).....	1061
Anatole France (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi</i>)	1066
Jules Renard (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi</i>).....	1067
Alain-Fournier (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi</i>).....	1070
Antoine de Saint-Exupéry (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi</i>)	1071
Michel Tournier (<i>Corina Iftimia</i>).....	1073
Autori belgieni	1075
Henri Cornélus (<i>Andrei Lazar</i>)	1075
Autori hispanici	1076
Pedro Antonio de Alarcón y Ariza (<i>Cosmina Calancea</i>).....	1076
Camilo José Cela (<i>Cosmina Calancea</i>).....	1076
Juan Ramón Jiménez (<i>Alina-Viorela Prelipcean, Lavinia Seiciuc</i>).....	1077
Horacio Quiroga (<i>Alina-Viorela Prelipcean, Lavinia Seiciuc</i>).....	1078
Autori italieni	1078
Carlo Collodi și Edmondo de Amicis (<i>Iulia Cosma</i>).....	1078
Emilio Salgari (<i>Iulia Cosma</i>).....	1080
Gianni Rodari (<i>Iulia Cosma</i>).....	1081
Autori maghiari	1082
Scriitori maghiari. Romanul pentru adolescenți. Fodor Sándor (<i>Tímea Berki</i>).....	1082
Autori slavi	1088
Autori ruși, bieloruși, ucraineni, cehi (<i>Daniela Hăisan</i>)	1088
Autori evrei	1091
Șalom Alehem și Ițic Mangher (<i>Camelia Crăciun</i>).....	1091
Poezia	1092
Autori englezi și anglo-americani	1093
Edward Lear (<i>Daniela Hăisan</i>).....	1093
T. S. Eliot (<i>Andreea-Maria Popescu</i>)	1094

Autori francezi	1098
La Fontaine (<i>Cosmina Calancea</i>).....	1098
Jacques Prévert (<i>Corina Iftimia</i>)	1099
Autori evrei	1100
Eliezer Steinbarg (<i>Camelia Crăciun</i>)	1100
Benzi desenate	1101
Benzi desenate traduse din limba franceză (<i>Simona-Aida Manolache</i>)	1101
Edituri și colecții specializate	1107
Colecția „Povestiri științifico-fantastice” (<i>Muguraș Constantinescu</i>)	1107
Editura Ion Creangă. Colecția „Biblioteca pentru toți copiii” . Colecția „Povești nemuritoare” (<i>Mihaela Pînzaru</i>)	1112
Exempla	1117
Baronul Münchhausen: istoria unui personaj, a unui concept, a unui tipar (<i>Mihai Crudu</i>)	1117
Echivalarea ocazionismelor germane în literatura pentru copii: <i>Momo</i> , romanul-basm al lui Michael Ende (<i>Daniela Vladu</i>)	1123
<i>Robinson Crusoe</i> în 1943: două ediții românești ilustrate (<i>Daniela Hăisan</i>)	1127
Opere pentru copii ale unor scriitori canonici (<i>Daniela Hăisan</i>).....	1131
Bibliografie selectivă	1135

Capitolul VI

TRADUCERILE DIN LITERATURA UNIVERSALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI UCRAINA	1173
Introducere (<i>Irina Devderea, Liliana Grosu</i>).....	1175
Contextul social, politic și cultural în Basarabia postbelică (<i>Liliana Grosu</i>).....	1177
Editurile din Basarabia și traducerile (<i>Liliana Grosu</i>)	1182
Traduceri directe / traduceri indirecte (<i>Irina Devderea</i>)	1189
Evoluția traducerilor în plan cantitativ și calitativ (<i>Ludmila Balțatu</i>)	1204
Idei despre traducere în paratext (<i>Irina Devderea</i>)	1208
Traduceri din poezie (<i>Liliana Grosu</i>)	1218
Traducerea textelor dramatice (<i>Irina Devderea</i>)	1226
Traduceri din proza universală (<i>Ludmila Balțatu</i>).....	1258

Portrete	1261
Alexandru Cosmescu (<i>Liliana Grosu</i>).....	1261
Vladimir Beșleagă (<i>Liliana Grosu</i>).....	1263
Vocația de traducător a lui Alexandru Gromov (<i>Ludmila Balțatu</i>).....	1264
Crezul artistic al lui Igor Crețu (<i>Ludmila Balțatu</i>).....	1265
Traducerile unor opere artistice din literaturile ucraineană și rusă în limba română (<i>Lora Bostan</i>)	1266
Editura Bukrek din Cernăuți și traducerile în limba română (<i>Felicia Vrânceanu</i>)	1275
Poeți cernăuțeni de limbă germană din prima diasporă bucovineană (1910–1930) în traducere (<i>Anca Elisabeta Turcu</i>)....	1277
Traducători din spațiul bucovinean (<i>Doina Cernica</i>)	1285
Bibliografie selectivă	1295

Capitolul VII

ȘTIINȚE UMANISTE ȘI ARTE	1301
Introducere (<i>Niadi-Corina Cernica, Muguraș Constantinescu</i>).....	1303
Traduceri de artă (<i>Niadi Cernica</i>).....	1304
Traduceri de arhitectură (<i>Lucian Constantinescu, Sorin Pentilescu</i>).....	1316
Teorie, critică și istorie literară (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	1338
Traduceri din domeniul semioticii (<i>Mariana Neț</i>).....	1356
Noi tendințe în științele limbajului (<i>Raluca-Nicoleta Balațchi</i>)	1362
Domeniul lingvisticii generale (<i>Anamaria Curea</i>).....	1367
Etnologie și folclor (<i>Claudia Costin</i>)	1373
Texte antropologice (<i>Andreea-Maria Popescu</i>).....	1377
Opera lui Mircea Eliade în traduceri românești (<i>Andreea-Maria Popescu</i>).....	1383
Psihanaliză și psihologie analitică (<i>Muguras Constantinescu</i>)	1385
Traduceri din literatura gastronomică (<i>Mariana Neț</i>)	1396
Texte de ecologie (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	1401
Exempla	1411
Portret: George Mihai Cantacuziono, arhitect și traducător (<i>Lucian Constantinescu, Muguraș Constantinescu</i>).....	1411
Studii și eseuri la Editura Univers (<i>Dorica Bolțașu</i>).....	1414
Bibliografie selectivă	1419

Capitolul VIII

FILOSOFIE	1429
Introducere (<i>Mircea Diaconu</i>).....	1431
Istoria generală a traducerilor din clasicii filozofiei în secolul al XX-lea (<i>Mircea Diaconu</i>)	1433
Traducerea filozofilor greci și romani (<i>Niadi-Corina Cernica</i>)	1454
Traduceri din filozofi francezi (secolul al XX-lea – prezent) (<i>Petru Bejan</i>).....	1461
Traducerea filozofică, hacking cultural în RSR. Cine a fost Mihail Radu Solcan? (<i>Constantin Vică</i>).....	1476
Traducerile filozofilor canonici din secolul al XX-lea – cronologie (<i>Mircea Diaconu</i>).....	1501
Bibliografie selectivă	1567

Capitolul IX

RELIGII	1569
Introducere (<i>Felicia Dumas</i>).....	1571
(Re)Traduceri ale <i>Bibliei</i> în limba română, în veacul al XX-lea (<i>Felicia Dumas</i>).....	1572
Traducerile de texte creștin-ortodoxe din limba franceză (<i>Felicia Dumas</i>).....	1581
Bartolomeu Valeriu Anania – portret (<i>Liviu-Marcel Ungurean</i>).....	1593
Istoria religiilor prin prisma traducerilor (<i>Liviu-Marcel Ungurean</i>)	1604
Bibliografie selectivă	1619

Capitolul X

TRADUCERILE DIN DOMENIUL ȘTIINȚEI ȘI AL TEHNICII	1621
Introducere (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1623
Traducerea din economie în secolul al XX-lea: perspectivă diacronică (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1628
Traducerile Premiului Nobel de economie (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1634
Exemplum (<i>Teodora Ghivirigă</i>)	1637
Situația traducerilor din științele fizice, matematică și științe ale naturii (biologie, chimie, fizică)	1640
Contextul socio-economic și evoluția științelor naturii (<i>Anamaria Gebăilă</i>).....	1640

Traduceri, adaptări, prelucrarea informației științifice (<i>Anamaria Gebăilă</i>).....	1642
Rolul traducerilor în difuzarea și predarea fizicii moderne (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1648
Reînnoirea predării fizicii în învățământul superior românesc prin traduceri (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1652
Dinamica traducerilor din chimie în limba română (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1653
Traducerile în limba română din matematică (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1657
Traducerile din domeniul filosofiei științei și al Premiilor Nobel pentru științe (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1661
Traduceri din texte științifice vechi și antice (<i>Daniela Cătău Vereș</i>)	1665
Traducerile din domeniul tehnic (<i>Daniela Cătău Vereș</i>).....	1667
Traducerile medicale în limba română (<i>Ana Coiuș, Aurora Băgiag</i>)	1669
Științe sociale și politice	1683
Traduceri în slujba specialiștilor și activiștilor (1901–1947) (<i>Sorina Ciobanu</i>).....	1683
O istorie a traducerilor juridice în limba română în secolul al XX-lea (<i>Lucian-Sorin Stănescu</i>).....	1695
Traduceri juridice din limba rusă în perioada precomunistă și comunistă a anilor (1940–1970) (<i>Raluca Onufreiciuc</i>).....	1738
Traducerile din domeniul geografic (<i>Mariana Șovea</i>).....	1746
Istorici americani despre România. Traducere, recuperare și sincronizare (până în 2005) (<i>Carmen Andraș</i>).....	1753
Exempla	1763
Terminologia informatică românească: între traducere și împrumut (<i>Sorina Ciobanu</i>).....	1763
Bibliografie selectivă	1767

Capitolul XI

LITERATURA EXILULUI	1781
Introducere (<i>Muguraș Constantinescu, Gina Puică</i>).....	1783
Istrati – între limbi și între țări (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	1784
Fondane, Voronca: asimetria limbilor, autotraducerea (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	1788
Exilul românesc anticomunist (<i>Gina Puică</i>).....	1794

Theodor Cazaban – un „exilat exemplar” și un romancier, dramaturg și traducător singular (<i>Gina Puică</i>).....	1799
O expresie a exilului: jurnalul Sandei Stolojan (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	1805
Autoexilul lui Cioran (<i>Anca-Andreea Brăescu</i>).....	1809
Vintilă Horia: Fragmentarium (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	1812
Limba celuilalt (<i>Muguraș Constantinescu</i>).....	1815
Bibliografie selectivă	1821

Capitolul XII

LA GRANIȚA DINTRE MILENII	1829
Introducere (<i>Daniel Dejița, Titela Vilceanu</i>).....	1831
Traductologie și traductologi în România: unitate în diversitate? (<i>Titela Vilceanu, Daniel Dejița, Loredana Pungă, Georgiana Badea</i>).....	1833
Evoluția conceptului de traductologie în spațiul românesc contemporan (<i>Georgiana Badea, Titela Vilceanu, Daniel Dejița, Loredana Pungă</i>).....	1846
Proza ficțională (<i>Georgiana-Elena Dilă, Mihaela Gavrilă</i>).....	1850
Literatura pentru copii și tineret (<i>Nadina Vișan, Daria Protopopescu</i>).....	1855
Literatura alternativă (<i>Daria Protopopescu, Nadina Vișan</i>).....	1860
Proza nonficțională (<i>Mihaela Gavrilă, Georgiana-Elena Dilă</i>).....	1868
Lingvistica pentru toți, de la teorie la practică. Perspective asupra traducerilor în limba română în perioada 1990–2021 (<i>Simona Șimon</i>).....	1874
Traduceri în domeniul istoriei (<i>Iulian Mardar, Antoanela Marta Mardar</i>).....	1883
Traducerea textului religios – repere fundamentale (<i>Ana-Maria Herzal, Georgiana Reiss</i>).....	1892
Traducerea textelor juridice: între juriști și lingviști (<i>Marcela Alina Fărcașiu</i>).....	1901
Pedagogie și științele educației (<i>Mihaela Cozma</i>).....	1910
Traduceri din domeniul psihanalizei – repere fundamentale (<i>Ilona Duță</i>).....	1916
Modă și frumusețe. Lucrări teoretice de autor (<i>Sonia D. Andraș</i>).....	1922
Traduceri în limba română în domeniul muzicologiei (<i>Sorina Chiper</i>).....	1929

Traducerea textelor de muzicologie din limba italiană în limba română (<i>Mirona Bence-Muk</i>).....	1936
Traducerea în domeniul științelor naturii și științelor pământului. O privire de ansamblu (<i>Ana-Maria Herzal, Georgiana Reiss</i>).....	1942
Traducerea tehnică (<i>Oana-Adriana Duță</i>).....	1950
Îmbogățirea terminologiei IT prin intermediul traducerilor (<i>Antoanela Marta Mardar, Iulian Mardar</i>).....	1955
Traducerea audiovizuală în România: dublajul (<i>Eliza Claudia Filimon</i>)	1971
Traducerea textelor audio-vizuale. Transferul spoturilor publicitare germane în limba română (<i>Evemarie Draganovici</i>).....	1977
Traducerea audiovizuală în România: incluziune, accesibilitate pentru persoanele cu deficiențe de auz (<i>Cristina Nicolae</i>)	1983
Proiecte de cercetare/dezvoltare în sfera traducerii și traductologiei desfășurate în universitățile din România (1990-2022) (<i>Loredana Pungă, Georgiana Badea, Titela Vilceanu, Daniel Dejica</i>).....	1991
Cercetarea traductologică doctorală din România (<i>Daniel Dejica, Loredana Pungă, Georgiana Badea, Titela Vilceanu</i>)	2008
Traducerea și traductologia din România la granița dintre milenii: bilanț, tendințe și perspective (<i>Titela Vilceanu, Daniel Dejica</i>)	2020
Bibliografie selectivă	2023
În loc de încheiere: La ce bun o istorie a traducerilor? (<i>Muguraș Constantinescu</i>)	2041
Prezentarea proiectului ITLR în limbile engleză, franceză, germană, italiană, rusă, spaniolă	2045
A History of Translations into the Romanian Language (HTRL) from the 16 th to the 20 th Century	2045
Une histoire des traductions en langue roumaine (HTRL) XV–XX siècles.....	2051
Eine Geschichte der Übersetzungen ins Rumänische – 16.-20. Jahrhundert	2057
Una historia de las traducciones al rumano – siglos XVI –XX (HTRL)	2064

Una storia delle traduzioni in lingua rumena – i secoli XVI–XX (abbreviato ITLR)	2070
«История переводов на румынский язык – XVI–XXвв.» (ITLR – ИПРЯ).....	2076
INDICE DE EDITURI ȘI COLECȚII	2083
INDICE DE TRADUCĂTORI	2099
INDICE DE AUTORI TRADUȘI	2125
INDICE DE ILUSTRATORI	2151
INDICE DE ADAPTORI INTERSEMIOTICI (TEATRU, RADIOFONIC, DISC)	2152

LISTA AUTORILOR

- Rodica ALBU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*
Carmen ANDRAȘ, *Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș al Academiei Române*
Sonia Doris ANDRAȘ, *Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu-Mureș al Academiei Române*
Mioara Adelina ANGHELUȚĂ, *Universitatea din București*
- Georgiana BADEA, *Universitatea de Vest din Timișoara*
Zoica BALABAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Raluca-Nicoleta BALAȚCHI, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Ludmila BALȚATU, *Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Republica Moldova*
András BALOGH, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Dana BĂDULESCU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*
Aurora BĂGIAG, *Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca*
Petru BEJAN, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*
Ludmila BEJENARU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*
Miruna BENCE-MUK, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Timea BERKI, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Oana-Maria BÎRLEA, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Ioana BOJOVSCHI, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Dorica BOLȚAȘU, *Colegiul Național „Iulia Hașdeu” din București*
Lora BOSTAN, *Universitatea Națională „Iuri Fedkovîci” din Cernăuți, Ucraina*
Corina BOZEDEAN, *Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie „George Emil Palade” din Târgu Mureș*
Andreea BUGIAC, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
- Cosmina CALANCEA, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Sorin CAZACU, *Universitatea din Craiova*
Daniela CĂTĂU VEREȘ, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Mihaela CERNĂUȚI-GORODEȚCHI, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Doina CERNICA, *Cotidianul „Crai Nou”, Suceava*

Niadi-Corina CERNICA, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Cristina CHIFANE, *Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați*

Sorina CHIPER, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Mihaela Ileana CHIRIȚESCU, *Universitatea din Craiova*

Sorina CIOBANU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Oana COGEANU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Ana COIUG, *Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca*

Lucian CONSTANTINESCU, *Ordinul Arhitecților din România, Filiala Nord-Est*

Muguraș CONSTANTINESCU, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Iulia COSMA, *Università degli Studi di Italia/Universitatea de Vest din Timișoara*

Claudia COSTIN, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Mihaela COZMA, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Camelia CRĂCIUN, *Universitatea din București*

Costina CREIȚĂ, *Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Iași*

Cătălin CRIMU, *Universitatea din București*

Mihai CRUDU, *Universitatea din București*

Anamaria CUREA, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Otilia-Ștefania DAMIAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Daniel DEJICA, *Universitatea Politehnica Timișoara*

Irina DEVDEREA, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Mircea DIACONU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Ioana DIACONU-MUREȘAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Georgiana DILĂ, *Universitatea din Craiova*

Corina DIMITRIU-PANAITESCU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Violeta DÎRȚU, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Evemarie DRAGANOVICI, *Universitatea din București*

Mihai DRAGANOVICI, *Universitatea din București*

Roxana-Ema DREVE, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Gianina DRUȚĂ, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Raluca-Daniela DUINEA, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Alexandra Viorica DULĂU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Felicia DUMAS, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Ilona DUȚĂ, *Universitatea din Craiova*

Oana Adriana DUȚĂ, *Universitatea din Craiova*

Ileana-Neli EIBEN, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Aliz FARKAS, *Universitatea „Sapientia” din Cluj-Napoca, Miercurea Ciuc*

Marcela Alina FĂRCAȘIU, *Universitatea Politehnică Timișoara*

Carmen FENECHIU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Eliza Claudia FILIMON, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Ionela-Gabriela FLUTUR, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Rodica FRENȚIU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Mihaela GAVRILĂ, *Universitatea din Craiova*

Anamaria GEBĂILĂ, *Universitatea din București*

Renata GEORGESCU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Teodora GHIVIRIGĂ, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Gheorghe GLODEANU, *Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca*

Paul-Daniel GOLBAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Liliana GROȘU, *Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul*

Petru HAȚEGAN, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Daniela HĂISAN, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Mihaela HERBIL, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Corina IFTIMIA, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Ilinca ILIAN, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Marina ILIE, *Universitatea din București*

Brândușa-Petronela IONESCU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Maria IROD, *Universitatea din București*

Leonte IVANOV, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Victor IVANOVICI, *Universitatea din Salonic / Universitatea din Atena, Grecia*

Dorina Brândușa LANDÉN, *traducătoare, Suedia*

Zamfira LAURIC-CERNĂUȚAN, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Andrei LAZAR, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Diana LĂȚUG, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Crina LEON, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Anamaria LUPAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Simona-Aida MANOLACHE, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Natașa MANOLE, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Veronica MANOLE, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Antoanela Marta MARDAR, *Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați*
Iulian MARDAR, *Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați*
Angela MARTIN, *traducătoare și eseistă, București*
Daniela MARȚOLE, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Maria MĂȚEL-BOATCĂ, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Emanuela MOCAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Ana-Maria MUNTEANU, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Luminița MUNTEANU, *Universitatea din București*
Ioana-Andreea MUREȘAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Marina MUREȘANU IONESCU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Diana NECHIT, *Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu*
Simona NECULA, *Universitatea din București*
Octavia NEDELCU, *Universitatea din București*
Gabriel NEDELEA, *Universitatea din Craiova*
Alina NEMEȘ, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Mariana NEȚ, *Institutul de Lingvistică al Academiei Române*
Cristina NICOLAE, *Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie*
„George Emil Palade” din Târgu Mureș

Ovio OLARU, *Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu*
Raluca ONUFREICIUC, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Enikő PÁL, *Universitatea „Sapientia” din Cluj-Napoca*
Sorin PALIGA, *Universitatea din București*
Evanthia PAPAETHYMIU, *Universitatea „Democritus” din Komotini, Grecia*
Floriana Anca PĂUNESCU, *Universitatea din Craiova*
Alina PELEA, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Raluca-Ștefania PELIN, *Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară*
„Ion Ionescu de la Brad” din Iași
Sorin PENTILESCU, *Ordinul Arhitecților din România, Filiala Nord-Est*
Dana PERCEC, *Universitatea de Vest din Timișoara*
Ana Magdalena PETRARU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*
Mihaela PÎNZARU, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Raluca POP, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Andreea-Maria POPESCU, *Universitatea din București*
Dan POPESCU, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Amelia PRECUP, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Alina-Viorela PRELIPCEAN, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Daria PROTOPOPESCU, *Universitatea din București*
Loredana PUNGĂ, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Valentina RĂDULESCU, *Universitatea din Craiova*
Raluca-Daniela RĂDUȚ-DUINEA, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Georgiana REISS, *Universitatea din Craiova*

Maria SASS, *Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu*
Oana SĂLIȘTEANU, *Universitatea din București*
Andi SÂSĂIAC, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*
Lavinia SEICIUC, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Margareta SFIRSCHI-LĂUDAT, *Universitatea din București*
Lucian-Sorin STĂNESCU, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Mihaela Gabriela STĂNICĂ, *Universitatea din București*
Anita-Andreea SZÉLL, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Simona Cristina ȘIMON, *Universitatea Politehnica din Timișoara*
Mariana ȘOVEA, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Mădălina ȘTEFĂNESCU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*
Flavia TEOC, *Universitatea din Aarhus, Danemarca*
Sanda TOMESCU-BACIU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Ingrid TOMONICKA, *Universitatea „Sapientia” din Cluj-Napoca*
Ioana Ruxandra TOȘU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Ana-Maria TRANTESCU, *Universitatea din Craiova*
Ioana-Ciliana TUDORICĂ, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*
Anca Elisabeta TURCU, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Liviu-Marcel UNGUREAN, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*
Oana URȘU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Pavlos VASILEIADIS, *Universitatea „Aristotel” din Salonic, Grecia*
Constantin VICĂ, *Universitatea din București*
Carmen VIOREANU, *Universitatea din București*
Nadina VIȘAN, *Universitatea din București*
Lucia VIȘINESCU, *Universitatea din București*
Titela VÎLCEANU, *Universitatea din Craiova*
Daniela-Elena VLADU, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

George VOLCEANOV, *Universitatea din București*

Marina VRACIU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Felicia VRÂNCEANU, *Universitatea Națională „Iuri Fedkovîci” din Cernăuți, Ucraina*

Alexandra-Maria VRÎNCEANU, *Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași*

Sergiu ZĂGAN, *Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca*

Echipa tehnică

Ana-Maria ANTONESEI, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Marian ANDRIEȘ, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Andreea Maria COSMULESCU, *Universitatea din Craiova*

Karina HAUER, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Andrei KAPSAMUN, *Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Maria-Cristina MIUȚESCU, *Universitatea de Vest din Timișoara*

Oana Maria PUIU (NIȚĂ), *Universitatea din Craiova*

Mihai Robert RUSU, *Universitatea din Craiova*

INTRODUCERE

PREZENTAREA VOLUMULUI II

Prin volumul II se continuă și se încheie prezentarea secolului al XX-lea, sub aspectul istoriei traducerilor, în contextul specific al producerii lor. Prin structura ansamblului pe care *O istorie a traducerilor în limba română* îl reprezintă, abia în volumul II sunt puse în lumină traducerile din domeniilor nonliterare, ceea ce constituie o noutate și o dovadă de curaj, prin afirmația că o istorie a traducerilor cuprinde toate fațetele unui culturi: literare, artistice, filosofice, religioase, tehnice, științifice etc.

Volumul II însumează douăsprezece capitole, elaborate de către cei peste două sute de cercetători care au participat la această vastă întreprindere, mulți dintre ei având experiența de lucru din volumul deja apărut. Prezentul volum se deschide cu un frumos „Preambul”, care, îmbinând mărturia de traducător și reflecția despre traducere, conține și un elogiu de mare intensitate adus limbii române.

În primele șase capitole se continuă prezentarea genurilor literare, începută în primul volum cu genurile antice și medievale, apoi cu cele specifice premodernității și modernității, dintre care doar poezia a putut fi tratată acolo.

Primul capitol, intitulat „Proza ficțională”, acoperă o materie uriașă, cuprinsă în limitele flexibile ale secolului celui mai dens în privința traducerilor. Pentru a cuprinde diversitatea textelor traduse sub umbrela prozei și ficțiunii, autorii au recurs la criteriul limbilor și culturilor traduse, pornind de la cele mai traduse – de expresie engleză, franceză și francofonă, germană, spaniolă, rusă și literaturi slave, italiană, poloneză, maghiară etc. – mergând spre literaturi mai rare în spațiul traductiv, precum turcă, japoneză, chineză, coreeană, fără a neglija proza daneză, norvegiană, greacă, bulgară și albaneză.

Și autorii capitolului II au avut de gestionat o materie extrem de bogată și diversă, dat fiindcă proza nonficțională cuprinde totodată memorialistică, jurnale, caiete, carnete, corespondență, biografii și autobiografii, transpuse

în limba română dintr-o multitudine de limbi și culturi, începând cu literatura antică greacă și latină și continuând cu majoritatea celor moderne. În următorul capitol, autorii și-au asumat sarcina de a completa paleta genurilor cu literatura utopică și de anticipație, cea fantastică, detectivistică și de spionaj, de călătorie și reportaj, acordând loc și literaturii feministe. În capitolul despre teatru se face distincția între traducerea editorială și cea pentru scenă, sunt prezentați autori dramatici canonici și contemporani, dar și modul în care au fost perpetuate anumite erori în traducerea în limba română a lui Shakespeare.

Cum literatura pentru copii este una dintre cele mai traduse, capitolul aferent genului, foarte bine structurat și consistent, trece în revistă o diversitate de practici traductive, mai vechi și mai noi, dintr-o largă paletă lingvistică. Un loc aparte revine prozei pentru copii, un altul mai restrâns traducerii de poezie pentru copii.

Capitolul următor, dedicat traducerilor din literatura universală în Republica Moldova și Ucraina, prezintă o sinteză a traducerilor directe și indirecte (cel mai adesea prin intermediar rusesc), din Basarabia și Bucovina, în contextul politic și cultural postbelic și contemporan. Sunt prezentate și câteva portrete de traducători, un loc aparte revenind celor din spațiul bucovinean.

Capitolul VI are ca materie traduceri din științele umaniste și arte, materie bogată, care cuprinde traducerile de artă, de arhitectură, cu un loc privilegiat acordat Editurii Meridiane și colecțiilor sale. Urmează apoi cele mai importante lucrări de teorie, critică și istorie literară, traduse de-a lungul secolului trecut, în promovarea cărora se disting Editura Univers și colecții precum „Studii” și „Idei”. Sunt prezentate sintetic importante traduceri de retorică, semiotică, stilistică, de pragmatică și analiza discursului. Sunt trecute în revistă, de asemenea, traduceri de lingvistică, antropologie, psihanaliză și psihologie analitică, dar și de gastronomie și ecologie.

Deși relativ scurt, capitolul dedicat filosofiei dă o imagine de ansamblu asupra traducerilor din autori greci și latini, asupra traducerilor și retraducerilor din filosofii canonici. Un articol distinct este acordat traducerii filosofice ca hacking cultural în România comunistă, un altul traducerilor din filosofi francofoni.

În capitolul intitulat „Religii”, un articol amplu tratează traducerile Bibliei în limba română în veacul al XX-lea. Un loc mai restrâns revine traducerilor de texte creștin-ortodoxe din franceză și din bulgară. Traducerile dând seama de istoria religiilor sunt tratate sintetic.

Capitolul X, despre traduceri din știință și tehnică, deosebit de amplu și de consistent, abordează traduceri de text economic și terminologia aferentă, cele din științe fizice și naturale. Urmează apoi traduceri din științele sociale și politice, cele de texte juridice și administrative, cele din domeniul tehnic. Tot în acest capitol sunt prezentate traduceri din domeniul istoriei și al medicinei. Un loc binevenit este acordat terminologiilor și traducerii lor în directă legătură cu îmbogățirea limbii științelor și tehnicii de-a lungul unui întreg secol.

Penultimul capitol al prezentului volum se ocupă de un fenomen specific țărilor care au cunoscut comunismul, și anume exilul și literatura pe care acesta a dezvoltat-o. Se face aici o periodizare și o geografie a exilului, se schițează o tipologie a exilaților, se inventariază teme predilecte. O problemă deosebit de interesantă și de delicată este raportul cu limba maternă și cu limba sau limbile de adopție.

În ultimul capitol, numit „La granița dintre milenii”, autorii se opresc îndelung la producția de traduceri de la sfârșitul secolului și mileniului pentru a vedea care este situația în acest moment de cotitură a traducerilor în limba română și ce ecouri și prelungiri produc acestea la începutul mileniului III. Aici își găsesc firesc locul și domenii mai noi ca audio-vizualul, filmul, moda, publicitatea. O sintetică analiză a bilanțului și a perspectivelor în materie de traduceri încheie acest capitol și acest volum.

Cât privește volumul următor, acesta va reface parcursul traducerilor în limba română în secolele XVI–XIX, evoluția și dezvoltarea lor de la traduceri religioase la traduceri laice, evoluția și modularea limbii române sub impulsul traducerilor. Ca și în volumele precedente, traduceri vor fi văzute în strânsă legătură cu producția națională de texte, fiindcă, după cum știm prea bine, cele două se condiționează și se hrănesc reciproc spre binele culturii române, literare, artistice, religioase, filosofice, științifice, tehnice...

*Muguraș CONSTANTINESCU,
Daniel DEJICA, Rodica NAGY, Titela VÎLCEANU*

PREAMBUL

TRADUCEREA, CA ȘI LITERATURA, SE AFLĂ ÎN NOI

Istoria de față îmi prilejuiește un plăcut moment de reflecție asupra activității mele de traducătoare și asupra unei vechi pasiuni. Iar pentru că despre traducere vorbim, n-aș putea începe altfel decât aducând un elogiu limbii materne, principalul instrument de lucru al traducătorului, și nu numai.

Limba maternă este limba pe care o știm, pe care o simțim înainte de-a învăța s-o vorbim. Această experiență intimă, tulbure, dar unică și hotărâtoare, asemenea celei prin care trecem în clipa nașterii și o purtăm în ființa noastră, cu toate că nu ne-o amintim, ne dă acel confort, la rândul său unic, în propria limbă. Nici o altă limbă, oricât de familiară, bogată și plăcută auzului nostru, nu va mai fi trăită vreodată de noi atât de profund. Vom resimți întotdeauna *sufletește* diferența între această limbă, maternă, în/din care ne-am născut, și oricare alta, dobândită, oricât de temeinic ne-am fi însușit-o pe aceea. A se înțelege de aici că „limba străină” nu ne este doar străină de loc sau de timp, ci de necuprinderea lăuntrică din care își trage înțelesurile și memoria, forța și seva, a noastră. Comunicăm în limba noastră și ne comunicăm fiecare cu toată deschiderea de care suntem capabili față de celălalt. Este expresia noastră esențială, organică. Este suportul și dovada nevoilor și practicilor noastre culturale și morale. Ea intuește și potrivește în chip natural în termenii adevărului tot restul informației care ne asaltează. Când ne lovim de subtilități intraductibile, cu flerul și cu iscusința limbii materne ne ajutăm pentru a ieși din impas. Ea, și nu alta, este mesagerul nostru cel mai loial, care deslușește și împletește spusul și nespusul, tăcerea și cuvântul, gândul și scrisul, strămută în lăuntru nostru exteriorul sau ne ajută să îl locuim. Este depozitara celor mai secrete coduri ale gândirii omenești, ale geografiilor spirituale și culturale, ale relațiilor lumii noastre, spațiale și temporale. Aș spune, de aceea, că traducerea, ca și literatura, se află în noi. N-are nevoie decât de știința și talentul nostru spre a se elibera.

Nu există traducător care să nu iubească limbile: pe a sa și pe cea/cele din care traduce. Iubirea lui, dedicația, probitatea, tactul și flexibilitatea au o contribuție majoră la autenticitatea textului convertit. Folosesc anume

cuvântul „convertit”. Traducătorul se lasă cucerit de scrisul scriitorului în măsura în care el însuși, la rându-i, îi cucerește limba. Adică i-o convertește. Ceea ce nu-l face să devină coautor al operei, deși limba traducerii este de drept, și *da capo al fine*, a sa. În ea îl primește pe scriitor cu gândirea, cu suflul său artistic copleșitor și n-o va putea face niciodată altfel decât prin dăruire de sine. O solidaritate sentimentală pare să motiveze râvna oricărui traducător, solidaritate ce-și trage energia din chiar libertatea pe care i-o dă scriitorului și din transparența exemplară a unei reglări a relației din interior. Cu cât îl lasă mai mult pe scriitor să fie *mai el* în limba sa, cu atât traducătorul pare mai retras în spatele cuvintelor, făcând figură de admirator generos. Generozitate instinctiv interesată, specifică momentului îndrăgostirii, care, prin exercițiu, prin tenacitate, va cădea ea însăși, în cele din urmă, în mrejele propriei fidelități. Sigur, veți spune: acolo unde există emoție nu încapе teorie. Asta nu înseamnă însă că lucrurile nu se petrec așa.

Și totuși, se întâmplă adesea ca dorința de a-l reda pe scriitor cu precizie să depășească posibilitățile traducătorului. O ezitare, o îndoială, cea mai mică abatere, folosirea unui sinonim aproximativ sau imperfect, apelul la perifrază, imposibilitatea de a exploata suficient, stilistic vorbind, un regionalism, o expresie idiomatică îl pot împovăra cu remușcări sau chiar cu sentimente de vinovăție. În astfel de situații, traducătorul este cel dintâi care își resimte trădarea dureros. Oricât de deplin devotamentul, fidelitatea își are limitele ei. Își are, în cu totul alt sens, însă și libertățile ei. Un traducător își poate declara cât pofteste preferința pentru un autor sau altul, sentimental, e posibil să se simtă mai legat de unul decât de altul; cu certitudine însă le va rămâne tuturor la fel de obligat, simțindu-se întâiul responsabil de tanspunerea lor în limba sa și de repunerea în circulație la justa, mai exact, cu justa lor valoare.

Dar faptul de a-și cunoaște autorul/autorii îi aduce, oare, traducătorului un plus de intimitate cu opera? Într-un fel, da. Experiența mă face să cred că o astfel de relație este inspiratoare. În ceea ce mă privește, am avut consultări cu Manuel Scorza despre miturile incașilor, prezente în romanele sale, despre flora și fauna specifice regiunilor andine. M-am pomenit descoperind nu o dată subtexte, sensuri ascunse la fel de puternice, uneori, precum cele evidente, la alți autori „ai mei”, amintindu-mi, bunăoară, conversații cu Jean Starobinski, cu Jean Rousset despre lecturi sau despre prietenii literare, sugestii sau confesiuni privitoare la anumite episoade din viața lor, particulară sau profesională. Mai curând de o lărgire a orizontului, aș spune că beneficiază în urma unor astfel de apropieri traducătorul și, în același timp, de situații contextuale ce-l călăuzesc spre

necesare focalizări. „A te pune în locul” (autorului, de astă dată), ca să reiau premisa unei cunoscute teorii a lui Jean Starobinski, se dovedește a fi un exercițiu tot atât de util în traducere, ca în critica literară.

Cum am putea defini traducerea? Traducerea de beletristică, vreau să spun... În toate modurile posibile prin care definim și cultura, ținând seamă de corelațiile ei plurisignificante. Din punctul meu de vedere, prima condiție pentru a o defini ar fi să convenim asupra inevitabilei echivalări a *operei de traducere* cu *opera literară*. Ambele sunt în egală măsură inseparabile de limbă și de cultură, sunt produse ale unei munci de creație și depind în cel mai înalt grad de calitatea, de talentul și forța autorilor și, respectiv, ale traducătorilor. Avem, de altfel, multe exemple în istoria literaturii de traducători al căror nume s-a bucurat, ca să spun așa, de același renume ca scriitorul. Ba mai mult, avem, din cele mai vechi timpuri, exemple de scriitori cunoscuți sau preferați în versiunea cutărui sau cutărui traducător.

Cât despre limbă și literatură, ca să mergem mai departe, ambele sunt inseparabile, dimpreună cu cultura, de individ și de societate. Traducătorul, de aceea, ca și scriitorul, nu este niciodată îndeajuns de pregătit, de cunoscător, cu atât mai puțin împlinit, desăvârșit, aflându-se continuu într-un proces de formare, de acumulare, cercetare, reflecție, interpretare și perfecționare, ca însăși cultura. Istoria limbilor și istoria culturilor presupun timpi diferiți și includ, în evoluția formelor și a semnificațiilor lor, o mare diversitate de realități umane și culturale. Traducătorul trebuie să se adapteze și să se transpună în ele împreună cu autorul, adecvându-și totodată limba la fiecare dintre aceste realități ce însuflețesc, în dinamica lor, operele literare: de la tipologiile umane, de la trăirile individuale și colective până la sistemele de gândire și sistemele sociale, de la regimurile politice până la structurile, fenomenele și procesele psihosociale, de la obiceiuri împământenite până la curente și mode. Limbajele, să nu uităm, au calități definitorii sau nuanțatoare, în funcție de situațiile în care sunt activate de scriitor, iar ele, la rândul lor, îi solicită traducătorului, pe lângă buna lor cunoaștere, un anume tip de adaptabilitate – sau de cameleonism, dacă preferați să-i spunem așa. Lui îi datorează textul, în mare măsură, plasticitatea stilistică, expresivitatea. Dincolo de orice strategie adaptativă, opera de traducere, ca și opera literară, rămâne însă neîncetat o aspirație de cuprindere și de expresie vie a unei integralități.

Niciunde și nicicând nu se învață mai bine psihopedagogia unei culturi decât cu ajutorul limbii în practica traducerii: până în cele mai ascunse complexe sau abilități, până la ultimele reflexe mentale. De abia de aici, din momentul travaliului de deslușire și de redare a pluralității

sensurilor și specificităților unui text asumat poate spune traducătorul că este un mediator și, ca atare, participă efectiv la un dialog între culturi. Altminteri, respectivul dialog rămâne o frumoasă metaforă care, nici ea nu mai înflorește decât rareori, ici și colo, pe câmpurile tot mai puțin roditoare ale diplomației culturale.

Traducătorul și traductologul – ca să ating în fine și această chestiune – sunt departe de a fi totuna, chiar dacă cele două cuvinte consună până la un punct, având o rădăcină comună. Traducătorul este, să zicem, un practician, traductologul este un teoretician.

Traducerea este o artă prin care un text scris este transpus dintr-o limbă în alta și transmis dintr-o cultură în alta. [Verbul latinesc *transducere*, a (con)duce dincolo, a trece dincolo, cu sensul de a transporta, va genera, de altfel, în limbile romanice respectivele forme pentru a traduce: *traduire* (fr.), *traducir* (sp.), *tradurre* (it.), *traduzir* (port.)].

Traductologia este o disciplină axată pe studii, cercetări și analize comparative asupra traducerii. Ea tinde să devină, dacă nu chiar este, o știință interdisciplinară, cunoscută fiind frecvența interferențelor sale cu teoria literaturii, cu informatica, semiotica, terminologia, pragmatica lingvistică, lingvistica matematică, cu diversele ramuri ale psihologiei, psihologia socială, psihologia limbajului și comunicării etc.

Dar să ne amintim mai bine [de] contribuția esențială a traducătorului la cultura universală, a traducătorului oral la comunicare, a amândurora la îmbogățirea limbilor și la circulația valorilor. Să ne gândim la traducătorii anonimi sau la cei mai mult sau mai puțin recunoscuți – francezi, germani și de alte naționalități – care au înzestrat prin lucrarea lor cultura europeană cu marile contribuții literare și filosofice ale vechilor culturi și civilizații grecești, latine, arabe, ebraice etc.; să ne gândim, apoi, că fără abnegația traducătorilor de toate limbile și din toate culturile lumii proiecția internațională a unor scriitori în decursul diferitelor epoci istorice ar fi fost de neconceput; să ne gândim, în fine, la traducătorul român de azi, exploatat și plătit mizerabil spre deloc de editori și ignorat, din păcate, tot mai mult de cititori. În cultura noastră însă, lucrurile petrecându-se mai rău decât atât, mai este cazul, oare, să ne întrebăm care va fi destinul literaturii române în lumea globală?

Angela MARTIN

O primă versiune a textului a apărut în 7 decembrie 2018, în revista „Vatra”, în cadrul anchetei *Traducere, traductători, traductologie*, realizată de Iulian Boldea.

MULȚUMIRI

Coordonatorii proiectului *O istorie a traducerilor în limba română secolele XVI–XX – ITLR* și coordonatorii volumului II *ITLR* adresează calde mulțumiri pentru sprijinul acordat în desfășurarea și diseminarea proiectului tuturor celor care au crezut, în mod vizionar, în necesitatea și utilitatea acestei cercetări:

- prof. univ. dr. inginer Valentin Popa, rector al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava;
- conf. univ. dr. Luminița-Elena Turcu, decan al Facultății de Litere și Științe ale Comunicării;
- prof. univ. dr. Eugen Simion, Universitatea din București, Academia Română;
- dr. cercetător științific I, Mihai Popa, director al Editurii Academiei Române și întreaga echipă EAR;
- traducătoare și eseistă Angela Martin, Universitatea din București;
- prof. univ. dr. Mircea Martin, Universitatea din București, Academia Română;
- prof. univ. dr. Gabriela Pană-Dindelegan, Universitatea din București, Academia Română
- prof. univ. dr. Alexandru Călinescu, UAIC Iași;
- prof. univ. dr. Yves Chevrel, Universitatea Sorbona;
- prof. univ. dr. Jean Delisle, Universitatea din Ottawa;
- prof. univ. dr. Larisa Schippel, Universitatea din Viena;
- cei aproape două sute de autori care au elaborat contribuții pentru prezentul volum;
- colegii care și-au asumat munca dificilă de coordonare de capitol și de volum;
- echipele de bibliotecari de la Biblioteca USV și bibliotecile din țară;
- echipa tehnică, formată din doctoranzi de la USV, UAIC, UBB, UCV și UPT;

- inginer de sistem Marian Andrieș, SCTI, USV, autorul site-ului ITLR;
- prof. univ. dr. Rodica Lascu-Pop, UBB Cluj-Napoca și Prof. univ. dr. Rodica Dimitriu, UAIC Iași, pentru impulsul inițial și decisiv dat acestei cercetări.

*Muguraș CONSTANTINESCU, Rodica NAGY,
Titela VÎLCEANU, Daniel DEJICA*